

VYSOKÁ VOJENSKÁ TECHNICKÁ ŠKOLA ČSSP
LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ
VYZNAMENANÁ RADOM ČERVENEJ HVIEZDY
SLOVENSKÁ SPOLOČNOSŤ
PRE DEJINY VIED A TECHNIKY PRI SAV

VEDA A TECHNIKA V DEJINÁCH SLOVENSKA

3

LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ 1987

Karol Hensel

Andreas Kornhuber

Keď si pripomíname výročie založenia Bratislavského prírodovedno-lekarskeho spolku, nemôžeme nespomenúť Andreasa Kornhubera - spoluzakladateľa a čelneho funkcionára spolku, ako aj prvého redaktora spolkového časopisu.

Andreas Kornhuber sa narodil 2. augusta 1824 v hornorakuskej dedinke Kematen pri Grieskirchene. Pochádzal z roľníckej rodiny. Základnú školu navštevoval vo Welse, kde býval u príbuzných. Gymnaziálne štúdium začal v Linci, čoskoro však prešiel na gymnázium do Salzburgu. Tu sa mu naskytla možnosť dôkladnejšie sa zaoberať prírodnými vedami, najmä botanikou, ale aj zoológiou a mineralógiou. Po absolvovaní šesťtriedneho gymnázia /1842/ pokračoval Kornhuber v štúdiu na filozofickej fakulte v Salzburgu. Po dvoch rokoch štúdia a ročnej príprave na skúšky dosiahol v júli r. 1845 titul doktora filozofie. Na to, aby sa mohol blbšie venovať štúdiu prírodných vied mal v tom čase len jedinu možnosť - zapísať sa na niektorú lekársku fakultu. Kornhuber sa rozhodol

pre viedenskú. Mal tak príležitosť počuť okrem čisto lekárskeho disciplín aj prednášky s prírodovedným obsahom. Sám neskôr s úctou spomínal na prednášky prof. Endlichera z botaniky a prof. Hyrtla z anatómie. V októbri roku 1850 bol Kornhuber promován za doktora medicíny. Študoval tiež veterinárnu medicínu a dosiahol v tomto odbore hodnosť magistra. Prvým pracoviskom Kornhubera bol c.k. Veterinárny inštitút vo Viedni, kde pracoval ako adjunkt.

Počas pobytu vo Viedni sa zapojil do vedeckého života, stal sa členom novozaloženej c.k. Zoologicko-botanickej spoločnosti a Haidingerovho kruhu priateľov prírodných vied. Vzdal sa však miesta veterinárneho adjunkta, a to preto, aby sa mohol venovať výlučne vyučovaniu prírodných vied. V roku 1852 dostal totiž pozvanie za profesora prírodných vied na práve založenú vyššiu reálnu školu v Prešporke. Obdobie pôsobenia na tejto škole malo nesmierny význam pre jeho ďalšiu pedagogickú i vedeckú prácu. S veľkou vervou sa pustil do vyučovania. Za základ považoval prírodné objekty, a tak učil botaniku na živých rastlinách, zoológiu a mineralógiu demonštroval na preparátoch a na zbierkovom materiáli, predovšetkým ale vodil žiakov do prírody. V tom čase to bol postup naozaj veľmi neobvyklý. Pozitívne výsledky takejto práce sa však čoskoro dostavili. Vyssia realna škola v Prešporke sa tešila vážnosti a obľube v celom Uhorsku, k čomu nemalou mierou prispel aj Kornhuber. Jeho úspešnú pedagogickú prácu ocenil aj magistrat mesta čestným uznaním /1857/.

Počas pobytu v Prešporke Kornhuber neobyčajne rozvinul aj svoju vedeckú činnosť. V priebehu školskeho roku sa vo voľných chvíľach venoval štúdiu prírody okolia Prešporka, počas letných prázdnin cestoval po Uhorsku a venoval sa výskumu. Podieľal sa na geologickom výskume Malých Karpát, ktorý organizoval c.k. k. r. geologický ústav /1853/, obdobne, na žiadosť prešporského miestodržiteľstva, vykonal aj geologický prieskum Severného Uhorska /1858/. Za výsledky práce

týchto výskumov sa mu dostalo ocenenia v podobe menovania za dopisujúceho člena c.k. Ríšskeho geologického ústavu vo Viedni /1858/.

S prešporským pobytom Kornhubera je nerozlučne spojená existencia a činnosť Prírodovedného spolku. Bol jedným z iniciátorov jeho založenia /1856/ a jeho prvým tajomníkom. Okrem toho redigoval spolkový časopis, ktorého prvé číslo vyšlo v roku 1856 pod názvom *Verhandlungen des Vereins für Naturkunde zu Presburg*.¹ Pričinil sa aj o vznik osobitného prírodovedného múzea pri spolku.

Kornhuber v tom čase vypracoval rad vedeckých prác, ktoré publikoval najprv v Ročenkách prešporskej vyššej reálnej školy, neskôr však publikoval predovšetkým v časopise Prírodovedného spolku. Boli to práce botanické, zoologické, paleontologické, petrografické, mineralogické, geomorfologické, kartografické, seizmologické, meteorologické, klimatologické ale aj ine.

V júli 1860 sa Kornhuber oženil s presporskou meštiankou, slečnou Hermínou Barthovou. Bola mu do konca života vernou a laskavou oporou pri všetkých jeho prácach.

Kok nato obdržal pozvanie prednášať na c.k. Polytechnickom inštitúte vo Viedni /neskôr premenovaného na Vysokú školu technickú/. Pozvaniu vyhovel a 20. augusta 1861 bol menovaný za riadneho verejného profesora botaniky a zoológie. Pri odchode z Prešporka mu magistrát mesta písomne udelil uznanie za všeobecne prospešnú a záslužnú prácu, predovšetkým však za jeho prácu pedagogickú.²

Kornhuberovo pôsobenie vo Viedni bolo spojené predovšetkým s pedagogickou prácou. Na c.k. Vysokej škole technickej mával v zimnom semestri týždenne štvorhodinovú prednášku zo zoológie /rozdelenú na dve časti/, v letnom semestri obdobným spôsobom prednášal botaniku. Viedol okrem toho praktikum /po dve hodiny v každom semestri/ a pre kandidátov učiteľstva mával špeciálne dvojhodinové prednášky, ktorých téma sa menila zo semestra na semester. Raz prednášal vybrané kapitoly

zo špeciálnej botaniky, inokedy zasa o paleontológii rýb, o hubách a pod. Kornhuberove prednášky boli, ako spomína jeho žiak a dlhoročný asistent Anton Heimerl, v každom ohľade majstrovským dielom: dokonale, jasne podané, bohaté ilustrované kresbami, dokumentované prírodninami. Kornhuber bol neobyčajne vzdelaný a nesmierne sčítaný. Ovládal dobre nielen staré, klasické, ale aj viaceré moderné jazyky tak, že dokázal čítať cudzie vedecké práce i beletriu v origináli. Okrem toho pochodil takmer celé Rakúsko aj Uhorsko, zamiloval si predovšetkým juh Európy a precestoval Španielsko, južné Francúzsko, Taliansko, Dalmáciu, Čiernu Horu, bol tiež na Korzike, Sardínii a na Sicílii, ba zašiel až do Grécka a Turecka /bol napríklad v Aténach, na ostrove Chios, v Konštantinopole i v Smyrne/. V pokročilom veku sa vybral na svoju najdlhšiu cestu, až na Nordkap.

Kornhuber mal rad funkcie. Bol od roku 1863 členom skúšobnej komisie pre učiteľstvo na reálnych školách /od r. 1883 zlúčenej s komisiou pre gymnáziá/, v roku 1863 sa stal členom výboru c.k. Zoologicko-botanickej spoločnosti, po desať rokov bol viceprezidentom tejto spoločnosti. Bol členom jury na svetovej výstave v Paríži /1867/, v rokoch 1874-1879 členom c.k. Zemskej školskej rady Dolného Rakúska a v školskom roku 1879/1880 sa stal rektorom c.k. Vysokej školy technickej vo Viedni. Za svoju zasluhu činnosť bol významený cisarským rakúskym Radom železnej koruny III. triedy /1882/, bol vymenovaný za dvorného radcu /1895/, zvolený za čestného člena c.k. Zoologicko-botanickej spoločnosti vo Viedni /1901/ a Prírodovedného spolku v Prešperku.

Poslednu prednášku na c.k. Vysokej škole technickej vo Viedni mal Kornhuber 25. júna 1895, keď po čestnom roku odchádzal do dôchodku.

Po penzionovaní si Kornhuber zvolil za miesto trvalého pobytu Prešperk. Vrátil sa tam roku 1897 duševne svieži a telesne zdatný ako málokto v jeho veku /vždy žil stried-

mym a jednoduchým spôsobom života, miloval pohyb na čerstvom vzduchu v prírode/. Nastal čas, v ktorom sa tento nesmierne činorodý muž vrhol do práce vo svojich najmilších vedách - v geológii a paleontológii. V Prešperku dokončil jednu zo svojich najväčších a najvýznamnejších prác, štúdiu o fosilnej jašterici *Opetiosaurus buchichi* n.sp. zo spodnej kriedy dalmatínskej Lesiny /tlačou vyšla roku 1901/. Znovu sa s vervou pustil do práce v Prírodovedno-lekárskom spolku i do redigovania spolkového časopisu, robil výskumy, prednášal, publikoval... V priebehu roku 1902 pocítil isté zdravotné ťažkosti, nevenoval im však pozornosť, ani v najmenšom nezmenil navyknutý spôsob života a aj naďalej podnikal časté exkurzie do Malých Karpát. V ranných hodinách dňa 22. januára 1903 ho postihol záchvat mŕtvice. Ochrnula mu pravá strana tela, avšak jeho vedomie, pamäť a reč zostali nedotknuté. Len pomaly a s námahou sa zotavoval a až po dlhých mesiacoch bol konečne v stave vybrať sa na vychádzku. Ochrnutie pravej ruky však nevelmi povoľovalo, a tak sa osemdesiatročný húževnatý muž naučil písať ľavou rukou! V roku 1904 sa vo Viedni konal botanický kongres a Kornhuberovi bolo veľmi ľúto, že sa ho nemohol zúčastniť, mrzelo ho to o to viac, lebo mal viesť exkurziu po Malých Karpatoch, teda po oblasti, ktorú považoval za svoju doménu. Do Viedne sa vybral až na jar roku 1905. Bola to však jeho posledná cesta, znovu ochorel a po krátkom utrpení zomrel vo Viedni 21. apríla 1905. Jeho telesné pozostatky uložili 25. apríla 1905 do rodinnej hrobky na Ondrejskom cintoríne v Prešperku.

Na návrh Prof. Dr. T. Ortvoja rozhodol 1. mája 1905 municipálny výbor mesta pomenovať jednu z prešperských ulíc Kornhuberovým menom. Uplynulo zhruba polstoročie a na Kornhubera sa /nevedno prečo/ zanevrelo. Dnes už v Bratislave málokto vie, ktorá z dnešných ulíc kedysi niesla meno muža, ktorý sa tak veľmi zaslúžil o rozvoj vedy, osvety a vzdelanosti v našom meste.

Poznámky

- 1 Kornhuber často zdôrazňoval, odôvodňoval to i v tlači, že správne treba písať Presburg a nie Preßburg.
- 2 Okrem pôsobenia na vyššej reálnej škole, Kornhuber suploval od konca 50-tych rokov botaniku a mineralógiu aj na gymnáziu.

Pramene

- 1 GUGLIA, O., 1967: Kornhuber Andreas, Naturhistoriker. Pp. 133-134. In: Österreichisches biographisches Lexikon 1815-1950, Lief. 17. Verh. H. Böhlau Nachf., Graz - Wien.
- 2 HEIMERL, A., 1886: Andreas Kornhuber. Oesterreichische botanische Zeitschrift, 36, 1: 1 - 11.
- 3 HEIMERL, A., 1906: Andreas Kornhuber. Ein Nachruf. Verhandlungen der kaiserlich-königlichen zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien, 56: 103 - 125.
- 4 ORTVAY, T., 1906: Dr. Kornhuber András született 1824. augusztus 2-ikán Kematenben, meghalt 1905. ápr. 21-iken Bécsben. Verhandlungen des Vereins für Natur- und Heilkunde zu Pozsony /Presburg/, 1905, N.F. 17: 1 - 17.
- 5 UHLER, J. - BOKESOVÁ-UHLEROVÁ, M., 1979: Účasť členov Bratislavského prírodovedno-lekárského spolku na zoologickom výskume. Pp. 257-275. In: Z dejín vied a techniky na Slovensku, IX. Veda, vyd. SAV, Bratislava.
- 6 Verhandlungen des Vereins für Naturkunde zu Presburg, ročníky 1 /1856/ až 9 /1866/.
- 7 Verhandlungen des Vereins für Natur- und Heilkunde zu Presburg /resp. Pozsony/, ročníky 1 /1869/70/ až 17 /1905/.

RNDr. Karol Hensel, CSc.
 Katedra zoológie PFUK
 Mlynská dolina B-1
 842 15 Bratislava